

ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΣΙΑ ΑΙΘΟΥΣΑΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ
ΣΕ «ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΡΗΓΟΡΗ ΣΗΦΑΚΗ»

NAMING
UNIVERSITY SENATE'S CHAMBER
AS "GREGORY SIFAKIS CHAMBER"

ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΣΙΑ ΑΙΘΟΥΣΑΣ ΣΥΓΚΛΗΤΟΥ

ΣΕ «ΑΙΘΟΥΣΑ ΓΡΗΓΟΡΗ ΣΗΦΑΚΗ»

Αίθουσα Συγκλήτου, Πέμπτη 15 Μαΐου 2025

Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, Ρέθυμνο

✱

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

- Πρύτανης Πανεπιστημίου Κρήτης, Καθηγητής Γ. Μ. Κοντάκης
- Αντιπρύτανης Ανάπτυξης, Διεθνών Σχέσεων και Εξωστρέφειας,
Καθηγήτρια Μελίνα Ταμιωλάκη

ΟΜΙΛΙΕΣ

- Μιχάλης Τζεκάκης, πρώην Διευθυντής της Βιβλιοθήκης του Παν. Κρήτης
- Τζελίνα Χαρλαύτη, Διευθύντρια ΙΜΣ/ΙΤΕ,
Καθηγήτρια στο Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας
- Διονυσία Δασκάλου, Διευθύντρια στις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
- Κωνσταντίνος Αποστολάκης, Καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας Παν. Κρήτης
- Αθηνά Καβουλάκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλολογίας Παν. Κρήτης
- Θεανώ Κοκκινάκη, Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

Χαιρετισμός

Μελίνα Ταμιωλάκη

Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας

ΜΕ ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση σας καλωσορίζουμε στην τελετή ονοματοδοσίας της αίθουσας της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ρέθυμνο σε «Αίθουσα Γρηγόρη Σηφάκη».

Τιμούμε σήμερα έναν επιστήμονα που σφράγισε με το έργο και το ήθος του την ακαδημαϊκή πορεία του Πανεπιστημίου Κρήτης ήδη από την ίδρυσή του. Τιμούμε τον διακεκριμένο καθηγητή κλασικής φιλολογίας, τον πρωτόπορο ερευνητή, τον εμπνευσμένο δάσκαλο, τον ακάματο οραματιστή για το Πανεπιστήμιο και για το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας.

Προσδοκούμε ότι η σοφία, η μετριοπάθεια και η φιλολογική ακρίβεια του Γρηγόρη Σηφάκη θα αποτελέσουν πολύτιμο οδηγό και φάρο για τις συζητήσεις που θα διεξάγονται και τις αποφάσεις που θα λαμβάνονται σε αυτή την αίθουσα.

Για τον Γρηγόρη Σηφάκη (1935–2022)
όπως τον γνώρισα και τον έζησα
στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

Μιχάλης Τζεκάκης

ΕΠΕΙΤΑ από δεκαετή θητεία στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Ρεθύμνης, αρχές του 1975, διορίστηκα στη Μέση Εκπαίδευση σε Γυμνάσια της πόλης και του Νομού Ρεθύμνης. Λίγους μήνες μετά, έλαβα ένα έγγραφο από τη Διοικούσα Επιτροπή (ΔΕ) του Πανεπιστημίου Κρήτης που μου ανακοίνωνε την απόφασή της να μου αναθέσει τη συγκρότηση, οργάνωση και λειτουργία της Βιβλιοθήκης στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο. Τόσο απλά! Πήγα αμέσως στην Αθήνα, στην οδό Σόλωνος 71, και συνάντησα τους καθηγητές Μανούσο Μανούσακα και Νίκο Παναγιωτάκη, πρόεδρο και αντιπρόεδρο της ΔΕ, για να μου δώσουν κάποιες εξηγήσεις σε σχέση με τη συγκεκριμένη απόφαση που μου κοινοποίησαν. Και οι δυο τους ήταν επιφανείς φιλόλογοι και ιστορικοί διεθνώς καθιερωμένοι και ο λόγος τους βάρυνε πολύ σε μένα. «Τέλειωσαν τα ψέματα», μου είπαν. «Θα φτιάξουμε ένα σοβαρό Πανεπιστήμιο στην Κρήτη και θα σε βοηθήσουμε να δημιουργηθεί μια σύγχρονη, καλά ενημερωμένη και οργανωμένη βιβλιοθήκη. Γύρισε στο Ρέθυμνο. Θα ακούσεις σύντομα από μας».

Πράγματι, μέσα στον ίδιο μήνα, κατέβηκε στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο ο Υπουργός Παιδείας Γεώργιος Ράλλης με τους επιτελείς του και όλη τη ΔΕ του Πανεπιστημίου Κρήτης και αποφασίστηκε: να ξεκινήσει άμεσα η Φιλοσοφική Σχολή στα κτήρια των Τεχνικών Σχολών στα Περβόλια Ρεθύμνου και τα Τμήματα Φυσικό και Μαθηματικό στο Ηράκλειο. Ενοικιάστηκε επίσης ένα διώροφο κτήριο γραφείων στη λεωφόρο Κουντουριώτη, στο Κολωνάκι του Ρεθύμνου. Σε λίγο προστέθηκαν τρεις ακόμα υπάλληλοι. Η κ. Καπερώνη, αποσπασμένη υπάλληλος του Υπουργείου Παιδείας, ο κ. Σταμάτης Κοκκινάκης, Επιθεωρητής Εργασίας της Νομαρχίας Ρεθύμνου, ο πολιτικός μηχανικός Μανόλης Ανδρουλιδάκης. Στο Ηράκλειο είχε έλθει ο μαθηματικός Νίκος Πετρίδης με εντολή της ΔΕ να ασχοληθεί με θέματα του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Ρίχτηκα αμέσως στη δουλειά, αφού πρώτα η ΔΕ μου έδωσε μια ομάδα εκλεκτών συνεργατών. Το άκουσμα της έναρξης λειτουργίας του Πανεπιστημίου Κρήτης κέντρισε το φιλότιμο πολλών λογίων όπως ο Αναστάσιος Ορλάνδος, ο αρχαιολόγος Ιωάννης Δ. Κοντής, ο Ερρίκος Μοάτσος κ.ά., οι οποίοι μας δώρισαν τις βιβλιοθήκες τους, ενώ από την άλλη μεριά ο Νίκος Παναγιωτάκης (ένα τέρας βιβλιογραφικής και ιστορικής μνήμης) έστελνε κάθε 4-5 μέρες

κούτες «Νουνού» γεμάτες με καταλόγους βιβλίων προς παραγγελία. Οργανώσαμε αμέσως ένα σύστημα παραγγελιών, έχοντας ως βάση της πολιτικής μας την αρχή να προμηθευόμαστε τα βιβλία κατευθείαν από τους εκδότες τους, ώστε να επιτυγχάνομε την καλύτερη δυνατή έκπτωση και την άμεση παραλαβή τους. Σύντομα γίναμε γνωστοί στους σημαντικότερους εκδοτικούς οίκους ανά την Ευρώπη και τη Βόρειο Αμερική. Ήταν μια μεγάλη πρόκληση για μας και η απάντησή μας ήταν άμεση. Το διάστημα Σεπτέμβριος 1971 - Δεκέμβριος 1972 είχα κάνει σπουδές βιβλιοθηκονομίας στο North London Polytechnic, ως υπότροφος του Βρετανικού Συμβουλίου, και ήμουν επαγγελματικά «προπονημένος» να ανταποκριθώ σ' αυτές τις αναπάντεχες προκλήσεις.

Έτσι είχαν τα πράγματα, όταν στο τέλος του 1979 ήλθε στο Πανεπιστήμιο ο Γρηγόρης Σηφάκης και άρχισε τα μαθήματα στα Περβόλια ως κλασικός φιλόλογος. Από την πρώτη στιγμή έδειξε το ενδιαφέρον του για τη Βιβλιοθήκη και τα βιβλία, μα και για το Πανεπιστήμιο ως θεσμό. Έτσι ξεκίνησε μια γερή φιλία που κράτησε πραγματικά ως το τέλος.

Την Τρίτη 20 Ιουνίου 2022 συνοδεύσαμε τον Γρηγόρη στην τελευταία του κατοικία στο κοιμητήριο του Χαλανδρίου. Είναι αδύνατο να περιγραφεί αυτό που ακολούθησε το άγγελμα του τέλους του. Αναρίθμητα είναι τα δημοσιεύματα και οι αναφορές στο πρόσωπο και το έργο του. Όμως στόχος των γραμμών που ακολουθούν δεν είναι να επαναλάβουν όσα έχουν ειπωθεί για τον Γρηγόρη. Πρόθεσή μου είναι να δώσω την προσωπική μου μαρτυρία, κάποιες ψηφίδες ζωής καλύτερα, για έναν χαρισματικό και ανεπανάληπτο άνθρωπο, μα πάνω απ' όλα για έναν μεγάλο διεθνούς επιπέδου επιστήμονα και οραματιστή.

1981: η νέα ΔΕ του ΠΚ με πρόεδρο τον Γρηγόρη Σηφάκη

Τα πράγματα για τον Σηφάκη και το Πανεπιστήμιο άλλαξαν όταν η κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου, στις 13.11.1981, αποφάσισε να αλλάξει τη ΔΕ του ΠΚ, αντικαθιστώντας τον Μ. Μανούσακα και βάζοντας στη θέση του τον Σηφάκη. Τότε μας αποκαλύφθηκε ως ένας μεγάλος ηγέτης και ένας μεγάλος οραματιστής. Τα ονόματα της νέας ΔΕ είχαν ως ακολούθως: Γρ. Σηφάκης, Γ. Ρούσσας, Σ. Χαραλάμπους, Ε. Κουνιάς, Ν. Παναγιωτάκης, Φ. Καφάτος, Ελ. Οικονόμου, Λ. Τσιχριτζής, Α. Φατούρος, Εμμ. Καρέλης, Εμμ. Λουκάκης, Ν. Σβορώνος, Κ. Σφαγγός.

Τα μόνα μη ακαδημαϊκά μέλη σ' αυτήν την ΔΕ ήταν ο Εμμ. Καρέλης και ο Εμμ. Λουκάκης, Δήμαρχος Ηρακλείου ο πρώτος και βουλευτής του ΠΑΣΟΚ ο δεύτερος. Και οι δυο τους ήταν πολύ σοβαροί άνθρωποι και φίλοι του Σηφάκη, έτσι δεν προέκυψε κανένα πρόβλημα. Στην εναρκτήρια συνεδρίαση ο Σηφάκης ζήτησε μόνο ένα πράγμα: Να βάζουν σε κάθε συνεδρία, σε κάθε ζήτημα, πρώτα το συμφέρον του ιδρύματος που κλήθηκαν να υπηρετήσουν και μετά το κόμμα ή την παράταξη που εκπροσωπούν. Διαφορετικά, δεν θα είχε καμιά άλλη επιλογή από αυτήν της παραίτησης.

Ο Γρηγόρης Μ. Σηφάκης.

Το ενδιαφέρον του Γρηγόρη Σηφάκη για τη Βιβλιοθήκη εκδηλώθηκε άμεσα με τον ερχομό του. Συμφώνησε με την αρχική απόφαση να κρατήσουμε τη Βιβλιοθήκη ενιαία και να μην την κομματιάσουμε σε μικρές τμηματικές βιβλιοθήκες. Ο ίδιος, ως άνθρωπος του βιβλίου, διέθετε μεγάλη εμπειρία από τις βιβλιοθήκες που είχε χρησιμοποιήσει στην Ευρώπη και την Αμερική. Είχε εξοικειωθεί με τα πρότυπα τεκμηρίωσης και ταξίθησης που χρησιμοποιούσαν δυτικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και χάρηκε όταν είδε ότι τα χρησιμοποιούσαμε στην Κρήτη.

Το πρώτο δείγμα γραφής

Αμέσως με την έναρξη λειτουργίας της η νέα ΔΕ έρχεται σε αντίθεση με την επίσης νέα Κυβέρνηση εξαιτίας της απόφασης της νέας ΔΕ να προχωρήσει στις εκλογές των πρώτων καθηγητών ολοκληρώνοντας την διαδικασία που είχε προχωρήσει η προηγούμενη ΔΕ και διατηρώντας αναλλοίωτα τα εκλεκτορικά σώματα που είχε συγκροτήσει εκείνη. Οι πρώτες αυτές εκλογές έγιναν στο Ρέθυμνο και έμειναν ιστορικές. Οι φοιτητές του Ηρακλείου ξεσηκώθηκαν και προσπάθησαν να ματαιώσουν τη σύνοδο του εκλεκτορικού σώματος που έλαβε χώρα στο ξενοδοχείο «Ρίθυμνα». Ο Γρ. Σηφάκης και η νέα ΔΕ αντιτάχθηκαν σθεναρά χωρίς να υποκύψουν στις πιέσεις των φοιτητών. Τελικά οι εκλογές έγιναν, όχι όμως στο «Ρίθυμνα» αλλά στο Δικαστικό Μέγαρο στη Σωχώρα, όπως είχε κανονίσει ο Γρ. Σηφάκης σε συμφωνία με τον Γεώργιο Δρανδάκη που ήταν ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Ρεθύμνου, διασφαλίζοντας τη συνέχεια του νέου ακαδημαϊκού ιδρύματος.

Το δεύτερο δείγμα γραφής: το νέο ανώτατο πανεπιστημιακό ίδρυμα της Κρήτης τιμά στην έδρα του όλους τους ηλικιωμένους λαϊκούς καλλιτέχνες της κρητικής μουσικής

Το 1982 ο Γρηγόρης Σηφάκης, μετά από προσεκτική προετοιμασία, αρχίζει την εφαρμογή ενός μεγάλου σχεδίου που είχε οραματιστεί για το νέο πανεπιστήμιο. Συγκεκριμένα: α) δημιούργησε στα Περβόλια ένα ολοκληρωμένο και καλά εξοπλισμένο στούντιο ηχογραφήσεων, β) επέλεξε τα μέλη καλλιτεχνικής επιτροπής ειδικών, η οποία περιελάμβανε τον εθνομουσικολόγο Γιώργο Αμαριανάκη (αργότερα εκλέχθηκε καθηγητής στο ΠΚ), το μέλος της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών Φοίβο Ανωγιαννάκη, και τους καλλιτέχνες Κώστα Μουντάκη, Στέλιο Φουσταλιεράκη και Ρος Ντέιλι. (Είχε περιλάβει και τον Αθαν. Σκορδαλό ο Γρ. Σηφάκης, αλλά εκείνος διακριτικά αρνήθηκε να είναι μέλος της Επιτροπής, έδωσε όμως διακριτικό παρών κατά τη διάρκεια της συνάντη-

σης), γ) απέστειλε πάνω από 400 προσκλήσεις σε οργανοπαίκτες καλλιτέχνες από όλη την Κρήτη, καλώντας τους στο Ρέθυμνο προκειμένου να τους απονείμει τιμητικό δίπλωμα.

Δεν ήταν τυχαία ή περιστασιακή κίνηση. Στην πραγματικότητα ο Γρ. Σηφάκης είχε κάτι πολύ σημαντικότερο στο μυαλό του. Ένα μεγαλόπνοο επιστημονικό σχέδιο για να μπουν οι βάσεις δημιουργίας ενός ερευνητικού κέντρου μελέτης της κρητικής μουσικής. Βιαζόταν ο Σηφάκης να προλάβει εν ζωή τους λαϊκούς καλλιτέχνες όλου του νησιού, που συνεχίζουν ζωντανά τη μακραίωνη παράδοση της Κρήτης. Γνωρίζει ότι καθένας απ' αυτούς διατηρεί πολύτιμες ηχητικές και ακουστικές μνήμες της ζωσας ως τους καιρούς μας παράδοσης, που χάνονται σαν κλείσουν τα μάτια τους οι συγκεκριμένοι καλλιτέχνες. Ενεργοποιεί έτσι άμεσα το σχέδιό του να τους καλέσει στις εγκαταστάσεις του ΠΚ στο Ρέθυμνο, να τους τιμήσει, μα και να τους απαθανάτισει με τις ηχογραφήσεις στο ειδικά σχεδιασμένο για τον σκοπό αυτό στούντιο που λειτουργούσε από τότε στα Περβόλια του Ρεθύμνου.

Δεν ήταν μονάχα σ' εκείνη τη σύναξη που μας φανέρωσε το όραμά του, τη δημιουργία δηλαδή στο ΠΚ ενός σοβαρού κέντρου μελέτης του λαϊκού πολιτισμού. Είναι έκδηλο και ψηλαφητό το συγκεκριμένο σχέδιο στα πιο πολλά βιβλία του, όπως τα: *Για μια ποιητική του ελληνικού δημοτικού τραγουδιού* (1985), *Μπέλα Μπάρτοκ και δημοτικό τραγούδι* (1997), *Η παραδοσιακή δραματολογία του Καραγκιόζη* (1979, 1984), *Ζητήματα ποιητικής, φιλολογίας και λαογραφίας* (2016). Στον ίδιο στόχο αποβλέπουν: α) η δημιουργία έδρας εθνομουσικολογίας, β) η δημιουργία δύο πλήρως εξοπλισμένων στούντιο, ένα στα Περβόλια και ένα στου Γάλλου, γ) η δημιουργία έδρας θεατρολογίας, στην οποία βεβαίως εντάσσεται και η μελέτη για το θέατρο σκιών και τον κεντρικό του ήρωα, τον Καραγκιόζη.

Οι διδάσκοντες του Ν. 407, οι εντάξεις τους και η θεατρολογία στο ΠΚ

Όταν ξεκίνησε η λειτουργία του ΠΚ, όλοι οι διδάσκοντες προσλήφθηκαν με το διάταγμα του Ν. 407. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και ο κ. Βάλτερ Πούχνερ, που είχε προσληφθεί ως θεατρολόγος. Όταν κατόπιν προκηρύχθηκαν οι αντίστοιχες θέσεις, προκειμένου να ενταχθούν με αξιολογική διαδικασία κανονικά οι διδάσκοντες του Ν. 407, παρουσιάστηκε μια αναπάντεχη υποψηφιότητα, αυτή του Θ. Χατζηπανταζή, γεγονός που δημιούργησε σοβαρή αναταραχή. Ο Β. Πούχνερ θεωρούσε ότι είχε άμεση προτεραιότητα για τη θέση, αφού ήδη δίδασκε αυτό το μάθημα. Ο γράφων, έχοντας αναπτύξει φιλική σχέση με τον Β. Πούχνερ, προσπάθησε να συζητήσει με τον Γρ. Σηφάκη για το θέμα αυτό. Η απάντησή του ήταν: «Θεωρώ ότι είναι ευκαιρία το ΠΚ να αποκτήσει δυο καλούς θεατρολόγους. Τη μία θέση θα την καλύψει ο Χατζηπανταζής εφόσον εκλεγεί και την άλλη ο Πούχνερ που έτσι κι αλλιώς θα κριθεί μαζί με τους άλλους διδάσκοντες του Ν. 407». Δεν πέτυχε, δυστυχώς, αυτή η προσπάθεια, γεγονός που δημιούργησε μεγάλη αναστάτωση. Το σώμα των εκλεκτόρων

διασπάστηκε. Ο Ν. Παναγιωτάκης τάχθηκε με την υποψηφιότητα του Β. Πούχνερ, ενώ ο Γ. Π. Σαββίδης με την υποψηφιότητα του Θ. Χατζηπανταζή, ο οποίος τελικά εκλέχθηκε στη συγκεκριμένη ψηφοφορία. Ο Β. Πούχνερ εκλέχτηκε σε δεύτερη φάση, όταν όλοι οι διδάσκοντες του Ν. 407 κλήθηκαν να θέσουν υποψηφιότητα προκειμένου να μονιμοποιηθούν με εκλογική διαδικασία. Χαρακτηριστική της στάσης και των κριτηρίων του Γρ. Σηφάκης ήταν εκείνη η διαδικασία. «Κοιτάξτε», τους είπε, «έχετε δικαίωμα να βάλετε υποψηφιότητα σε όποια βαθμίδα θέλετε: Λέκτορας, Επίκουρος, Αναπληρωτής, Καθηγητής. Όμως θα κριθείτε για τη θέση που θα ζητήσετε να ενταχθείτε, πράγμα που σημαίνει ότι παίρνετε ένα ρίσκο. Αν βάλετε υποψηφιότητα σε υψηλότερη βαθμίδα απ' αυτήν που αντιστοιχούν τα προσόντα σας, τότε ο κίνδυνος να χάσετε τη θέση σας είναι ορατός». Αυτός ήταν ο Γρ. Σηφάκης, ανυποχώρητος και αδι-άλλακτος σε θέματα ακαδημαϊκής δεοντολογίας. Το ίδιο ήταν δίπλα του και ο Γιάννης Καμπίσης.

Το Πανεπιστήμιο Πρίνστον, ο Έντμουντ Κήλυ και ο Γρηγόρης Σηφάκης

Γιος διπλωμάτη, γεννημένος από Αμερικανούς γονείς στη Δαμασκό το 1928, ο Έντμουντ Κήλυ, αδελφός του Αμερικανού πρέσβη στην Αθήνα Έντουαρντ Κήλυ την περίοδο 1985-1989, έζησε στη Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου για λίγα χρόνια πριν επιστρέψει στην Αμερική. Όμως ποτέ δεν ξέχασε την Ελλάδα, κι ερωτεύτηκε τη γλώσσα μας. Έκανε το διδακτορικό του πάνω στον Καβάφη και στον Σεφέρη, μετέφρασε το έργο του Αλεξανδρινού ποιητή κι έγινε φίλος και μεταφραστής του Σεφέρη. Έκανε τη χώρα μας δεύτερη πατρίδα του, και μαζί με την Ελληνίδα σύζυγό του μοίραζαν τον χρόνο τους εδώ και στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου διηύθυνε το Πρόγραμμα Ελληνικών Σπουδών.

Ο Κήλυ, λόγω της στενής φιλίας του με τον Γρ. Σηφάκη, συνέδεσε στενά το Τμήμα Ελληνικών Σπουδών του Πρίνστον με το Πανεπιστήμιο Κρήτης. Έτσι ένα διαμέρισμα μέσα στην Πανεπιστημιούπολη διετέθη για κάποια χρόνια για να φιλοξενεί μέλη του ΠΚ, για ένα και πλέον μήνα, ώστε να αξιοποιηθεί η διάσημη κεντρική βιβλιοθήκη του από τα μέλη των Τμημάτων του ΠΚ στο Ρέθυμνο. Το 1968 ο γράφων φιλοξενήθηκε στο εν λόγω διαμέρισμα για ενάμιση μήνα. Σε μια εποχή που είχαμε αρχίσει να ασχολούμαστε σοβαρά με τη μηχανογράφηση της Βιβλιοθήκης μας, η εμπειρία μου στο ολοκληρωμένο σύστημα της Βιβλιοθήκης του Πρίνστον αποδείχθηκε ιδιαίτερα πολύτιμη. Ένα ακόμα αποτέλεσμα της επίσκεψης αυτής ήταν μια σημαντική δωρεά βιβλίων και δίσκων, η οποία φυλάσσεται σήμερα στο εργαστήριο συντήρησης της Βιβλιοθήκης του ΠΚ.

Η δημιουργία ομάδας πληροφορικής για τη μηχανογράφηση της Βιβλιοθήκης Με πρωτοβουλία του Γρ. Σηφάκη συγκροτήθηκε στη Βιβλιοθήκη του ΠΚ στο Ηράκλειο ομάδα πληροφορικής με κύριο έργο τη μηχανογράφηση της Βιβλιοθήκης του ΠΚ. Ήταν η πρώτη σοβαρή προσπάθεια αυτού το είδους στη χώρα μας. Μέλη της ομάδας αυτής ήταν οι πληροφορικοί: Γρηγόρης Τζανο-

δασκαλάκης, Γιάννης Κοσμάς και Κορίννα Άνθη. Σε στενή συνεργασία του γράφοντος με την εν λόγω μονάδα εκπονήθηκε το πρώτο ελληνικό ολοκληρωμένο σύστημα μηχανογράφησης βιβλιοθήκης ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ, στηριγμένο στο πρότυπο της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου MARC 21. Ήταν το πρώτο και το μοναδικό ολοκληρωμένο σύστημα που εκπονήθηκε στην Ελλάδα. Σύντομα εκτός από την Κρήτη εγκαταστάθηκε και στις βιβλιοθήκες του ΑΠΘ, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και του Πολυτεχνείου Κρήτης και έδωσε το έναυσμα για τη μηχανογράφησή τους.

Ο Σηφάκης ως πρόεδρος του Ιδρύματος του Πανεπιστημίου Κρήτης και ο Πρύτανης Ευριπίδης Στεφάνου

Ο νόμος Διαμαντοπούλου (Ν. 4009/2011) προέβλεπε τη δημιουργία ενός νέου ακαδημαϊκού θεσμού, αυτού του Προέδρου του Ιδρύματος που τελικά εκλέγει τον Πρύτανη, και είχε ψηφιστεί στη Βουλή με ασυνήθιστη πλειοψηφία. Τα δύσκολα ξεκίνησαν από την πρώτη προσπάθεια εφαρμογής του. Οι πιο πολλοί καθηγητές τάχθηκαν εναντίον του, στα Ιδρύματα προέκυψαν προβλήματα. Σε όλα εκτός από την Κρήτη. Ο γνωστός Γρηγόρης δεν edίστασε. Ανταποκρίθηκε στην πρόκληση, το τόλμησε και αυτό κόντρα στο γενικότερο κλίμα. Έβαλε υποψηφιότητα και εκλέχτηκε στη θέση του Προέδρου του Ιδρύματος.

Πρύτανης εκείνη την περίοδο ήταν ο Ευριπίδης Στεφάνου, ένας από τους ικανότερους και καλύτερους πρυτάνεις που γνωρίσαμε στο Πανεπιστήμιο. Και ενώ σε όλα τα άλλα Πανεπιστήμια δημιουργήθηκε μεγάλη αναταραχή μόλις ξεκίνησε η εφαρμογή του νόμου, εδώ, στην Κρήτη, έπνεε άλλος αέρας. Η συνεργασία Προέδρου και Πρύτανη, όχι τυχαία, αποδείχτηκε αρμονική και δεν εδημιούργησε κανένα απολύτως πρόβλημα. Αρκεί να αναφερθεί ότι στο άκουσμα του θανάτου τού Γρ. Σηφάκη ο Ευριπίδης Στεφάνου έσπευσε πρώτος και έστειλε στη Σύγκλητο επιστολή όπου ζητούσε να τιμηθεί ιδιαίτερος το πρόσωπο του Γρ. Σηφάκη για τις ανεπανάληπτες υπηρεσίες που προσέφερε στο Πανεπιστήμιο.

Ο Γρηγόρης Σηφάκης με τον Πρύτανη Ευριπίδη Στεφάνου στο γραφείο του Δημάρχου Ηρακλείου Βασίλη Λαμπρινού.

Τελικά όμως η σχέση του Γρηγόρη Σηφάκη με την Κυβέρνηση του 2015 δεν άντεξε. Επί Υπουργού Παιδείας Νίκου Φίλη, ο Σηφάκης έστειλε την παραίτησή του, εκφράζοντας την οξύτατη αντίθεσή του στα σχέδια κατάργησης των Συμβουλίων Διοίκησης. «Το πανεπιστήμιο είναι για να εμφυσά αριστεία» τόνισε στην Κυβέρνηση ο Σηφάκης, σχολιάζοντας τον διαχρονικό ρόλο των κομμάτων στις στρεβλώσεις των πανεπιστημίων: «Όλα τα κόμματα είναι εξίσου ένοχα, διότι αξιοποιούν τα πανεπιστήμια για να μαζεύουν ψήφους και να στρατολογούν στελέχη».

Προς τον Υπουργόν Παιδείας, Έρευνας & Θρησκευμάτων
Κύριον Νικόλαον Φύλη
Ανδρέα Παπανδρέου 37
Μαρούσι 151 80
Αθήνα

ΘΕΜΑ: Παραίτηση

Αξιότιμε κ. Υπουργέ,

Από τις πρόσφατες προγραμματικές σας δηλώσεις συνάγεται αβίαστα ότι, όχι μόνο αγνοείτε ποιός είναι ο ρόλος των πανεπιστημιακών συμβουλίων διεθνώς ή ποιό υπήρξε το έργο τους στη χώρα μας — εννοείται ότι γνωρίζω καλύτερα τα του Πανεπιστημίου Κρήτης—, αλλά ότι θεωρείτε πως, αφ' ενός, τα συμβούλια έχουν αυτοκαταργηθεί και, αφ' ετέρου, ότι «η μόνη αρμοδιότητα που ασκούν είναι εκείνη της επιλογής, δηλαδή του [κατά τη γνώμη σας αυθαίρετου] αποκλεισμού, υποψηφίων πρυτάνεων και κοσμητόρων»· πράγμα που σκοπεύετε να διορθώσετε στο άμεσο μέλλον με ΠΝΠ.

Επιτρέψτε μου να σας πληροφορήσω ότι κατά τη διάρκεια πενήντα χρόνων υπηρεσίας και ενασχόλησης με την ανώτατη παιδεία και επιστημονική έρευνα (σε αρκετά πανεπιστήμια, σε διάφορες χώρες), δεν αισθάνθηκα ποτέ ως τώρα να με υποτιμούν ή να με προσβάλλουν. Γι' αυτό στην παρούσα περίπτωση δεν μου μένει παρά να παραιτηθώ από το αξίωμα του Προέδρου του Συμβουλίου του ΠΚ. Το οποίο (αξίωμα) άλλωστε δεν επεδίωξα, αλλά αποδέχθηκα ανταποκρινόμενος σε παρακλήσεις του Πρυτάνεως, πολλών καθηγητών του ΠΚ, και ερευνητών του ΙΤΕ (που ανήκει στο ίδιο οικοσύστημα με το ΠΚ).

Με την προσήκουσα τιμή,

Γ. Μ. Σηφάκης

Η επιστολή παραίτησης.

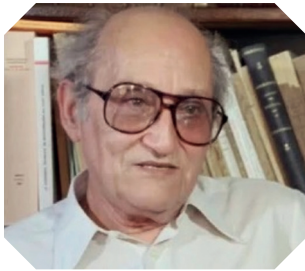
Σύνδεση της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου με την Πανεπιστημιούπολη

Με την προοπτική ότι σε τελική φάση η Πανεπιστημιούπολη στο Ρέθυμνο θα μεταφερόταν από τα Περγόλια στον Γάλλου, μεγάλη ήταν η φροντίδα του Γρ. Σηφάκη το νέο Πανεπιστήμιο να αποκτήσει ορισμένα ακίνητα στην παλιά πόλη —μια πόλη που είχε κρατήσει σχεδόν αναλλοίωτα τα πολεοδομικά της χαρακτηριστικά—, ώστε να σφυρηλατηθεί μια δυναμική γέφυρα-σύνδεσμος ανάμεσα στην πόλη και την ακαδημαϊκή κοινότητα. Με στόχο αυτό το εγχείρημα και με ιθύνοντα νου τον Γρ. Σηφάκη, αποκτήθηκαν τα εξής κτήρια: (1) το κτήριο στην περιοχή Ελιδάκι που δόθηκε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας για τη δημιουργία εργαστηρίου συντήρησης, στέκι συνάντησης των αρχαιολόγων, οργάνωση διαλέξεων κλπ.· (2) το κτήριο δίπλα στο ξενοδοχείο «Ιδαίον» στην περιοχή Κιουλούμπαση για να χρησιμοποιείται ως ξενώνας για τους επίσημους επισκέπτες του ΠΚ (δυστυχώς, στη μετά Σηφάκη εποχή δόθηκε προς

ενοικίαση σε μια ιδιωτική εταιρεία)· (3) το κτήριο που στεγάζει το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών· και (4) το κτήριο στην οδό Δημητρακάκη δίπλα από τον Δημοτικό Κήπο, που προηγουμένως στέγαζε την Πολυκλινική Ρεθύμνου, ιδιοκτησίας των ιατρών Γ. Αγγελιδάκη, Στ. Αναγνωστάκη και Μ. Φουντουλάκη, το οποίο στέγαζε τις Διοικητικές Υπηρεσίες μέχρι τη μεταφορά τους στην Πανεπιστημιούπολη του Γάλλου.

Ο Μ. Μανούσakas, ο Γρ. Σηφάκης και ο Ν. Σβορώνος

Ο Νίκος Σβορώνος ήταν μεταξύ των επιστημόνων που δραπέτευσαν στο εξωτερικό το 1945, με το «Mataroa» (το πλοίο της Μεγάλης Φυγής), για να σωθούν από τις διώξεις του εμφύλιου πολέμου. Ως τότε υπηρετούσε μαζί με τον Μ. Μανούσaka στην υπηρεσία του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών. Ο

Ο Νίκος Σβορώνος.

Ν. Σβορώνος έλεγε στον γράφοντα: «Ο Μ. Μανούσakas με κίνδυνο της ζωής του με βοηθούσε στέλνοντάς μου παράνομα το μισθό μου για κάμποσο χρόνο. Έτσι επιβίωσα! Με την έναρξη της Μεταπολίτευσης ήταν από τους πρώτους που επέστρεψε άνεργος φυσικά στην Ελλάδα. Ο Μ. Μανούσakas στάθηκε για μια ακόμη φορά δίπλα του, τον κάλεσε να διδάξει στο ΠΚ με βάση τον Ν. 407. Το 1981 ο Γρ. Σηφάκης, ερχόμενος στο ΠΚ, βρήκε τον Ν. Σβορώνο διδάσκοντα εκεί. Γρήγορα έγιναν θερμοί

φίλοι και «αλληλοθαυμαστές». Στις κρίσιμες εκλογές της Φιλοσοφικής Σχολής ο Ν. Σβορώνος απετέλεσε τον βασικό συνεργάτη και σύμβουλο του Γρ. Σηφάκη.

Ο Γρ. Σηφάκης ως εκφραστής του ενιαίου Πανεπιστημίου που λειτουργεί σε δύο πόλεις

Η προσωπικότητα του Γρ. Σηφάκη, το έργο του, η δυναμικότητά του, οι οραματισμοί του, το μοναδικό κύρος που απολάμβανε εξίσου και στις δύο ακαδημαϊκές κοινότητες αλλά και στις ίδιες τις πόλεις του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου, συνθέτουν ένα έργο μεγάλης πνοής. Αποτελεί από μόνο του μια μοναδική και πολύτιμη παρακαταθήκη. Από την άποψη αυτή η προσπάθεια να συνεχιστεί το έργο, ο τρόπος, το παράδειγμα Σηφάκη, αποτελεί για το ΠΚ όρο επιβίωσης. Η ονοματοθεσία της αίθουσας της Συγκλήτου σε Αίθουσα Σηφάκη κρύβει μεν έναν ευγενικό συμβολισμό, όμως, μην το λησμονούμε, αποτελεί μικρό μόνο μέρος του χρέους ολόκληρης της Ακαδημαϊκής Κοινότητας του ΠΚ στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο. Επίσης μη λησμονούμε μια μικρή ακόμη «λεπτομέρεια»: ο Γρηγόρης Σηφάκης μπόρεσε να τα κάνει όλα αυτά γιατί πίσω του, στη σκιά του, ζούσε μια αφανής ηρωίδα, θαυμαστά αθόρυβη και διακριτική: η Νέλλη Σηφάκη. Χωρίς τις θυσίες της Νέλλης θα ήταν αδύνατο για τον Γρηγόρη να κάνει αυτά που μας έκανε στο Ρέθυμνο και το Ηράκλειο. Την ευγνωμονούμε!

Το όραμα του Γρηγόρη Σηφάκη για τη δημιουργία του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών

Μαρίνος Σαρηγιάννης

Ερευνητής Α', αναπληρωτής διευθυντής
Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών/ΙΤΕ

ΕΙΝΑΙ ιδιαίτερη χαρά και τιμή για το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας η σημερινή εκδήλωση. Θυμίζω ότι, εκτός από επιστήμων αναμφισβήτητου κύρους με επιτεύγματα διεθνούς προβολής και φήμης, ο Γρηγόρης Σηφάκης διετέλεσε και Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης στη διάρκεια των ετών 1981–1986 και, την ίδια περίοδο, υπήρξε ένας από τους συνιδρυτές του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας, και πρωτοστάτησε στη δημιουργία του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών στο Ρέθυμνο, του οποίου υπήρξε και ο πρώτος διευθυντής, από το 1985 μέχρι το 1992.

Δεν χρειάζεται να μακρηγορήσω για τη σταδιοδρομία, τις διακρίσεις και το ερευνητικό και διδακτικό έργο του Γρηγόρη Σηφάκη. Άλλωστε βρίσκονται σήμερα ανάμεσά μας πολλοί ομιλητές αξιότεροι από μένα για να το αναλύσουν. Προσωπικά θαυμάζω το γεγονός ότι στο πρόσωπό του συνυπήρχαν η υψηλή εξειδίκευση, η εμμονή στη λεπτομέρεια και την επιστημονική ακρίβεια, η μελέτη του εκάστοτε αντικειμένου του σε βάθος, μαζί με μια αξιοθαύμαστη ευρύτητα πνεύματος, που τον έκανε να μπορεί να γράφει με την ίδια εμβρίθεια για το αρχαίο δράμα και τις αναλύσεις του Αριστοτέλη για την τραγωδία, φερειπείν, αλλά και για το δημοτικό τραγούδι ή την ποιητική του θεάτρου σκιών, χρησιμοποιώντας μάλιστα με τόλμη τις αναλύσεις του ρωσικού φορμαλισμού του Βλαντίμιρ Προπ. Αυτή η δυνατότητα να περιπλανιέται με την ίδια εμβρίθεια σε τόσο διαφορετικά αντικείμενα, χωρίς να υποτιμά κανένα κλάδο της ανθρώπινης δημιουργίας, πραγματώνοντας, με άλλα λόγια, αυτό που ωραία ονομάζεται *ανθρωπιστικές επιστήμες*, αντικατοπτριζόταν και στην προσωπική συνομιλία μαζί του, πάντοτε συναρπαστική και γόνιμη, αλλά, κατά τη γνώμη μου, και στον ρόλο του στη δημιουργία και ανάπτυξη του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών.

Πράγματι, το όραμά του, σε αγαστή συνεργασία με άλλους γίγαντες των ανθρωπιστικών επιστημών της εποχής εκείνης όπως ο Νίκος Σβορώνος, απέβλεπε στη δημιουργία ενός ερευνητικού κέντρου που θα είχε ως βασικές αρχές τη *διεπιστημονικότητα* των προγραμμάτων, τη *συλλογικότητα* της εργασίας

και αυτό που ονόμαζε *ωφελιμιστικότητα* των προγραμμάτων. Για τη διεπιστημονικότητα ο Σηφάκης τόνιζε τη σημασία της συνεργασίας των θεωρητικών επιστημών με τις θετικές επιστήμες με συμπράξεις μεταξύ των ινστιτούτων, αναφέροντας τη σημαντική συνεργασία με το Ινστιτούτο Πληροφορικής την οποία συνέχιζε ως το τέλος της ζωής του. Η συλλογικότητα είναι εμφανής στον τρόπο με τον οποίο σχεδιάστηκαν οι ερευνητικές κατευθύνσεις και υλοποιήθηκαν τα πρώτα ερευνητικά προγράμματα του Ινστιτούτου, ενός υποσυνόλου τότε της μικρής πανεπιστημιακής κοινότητας που όλοι έχουμε ζήσει ή ακούσει για αυτή, τα ηρωικά και ωραία χρόνια των δεκαετιών του '80 και '90 στο Ρέθυμνο. Όσο για τη λεγόμενη ωφελιμιστικότητα, αυτή αντανakλάται στη στήριξη του Σηφάκη σε προγράμματα όπως αυτό της Τουρκολογίας και της Αραβολογίας, το οποίο απευθυνόταν τότε τόσο σε μεταπτυχιακούς φοιτητές όσο και στην επιμόρφωση υπαλλήλων του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς επίσης σε προγράμματα για τις ελληνικές μειονότητες της Μικράς Ασίας. Όπως γράφει ο ίδιος ο Γρηγόρης Σηφάκης σε μια αποτίμησή του για τις απαρχές των οθωμανικών σπουδών στο Ρέθυμνο, οι ιδρυτές της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης «είχαν τη φιλοδοξία να θεμελιώσουν ένα πανεπιστήμιο Μεσογειακό, που να έχει την προσοχή του στραμμένη προς την Ανατολή και προς την Αφρική», και «την ίδια... φιλοδοξία υιοθέτησε αργότερα και το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών».

Βλέποντας τη σημερινή λαμπρή εξέλιξη του Ινστιτούτου, νομίζω καταλαβαίνει κανείς ότι βασικό συστατικό της είναι τα θεμέλια που έθεσε ο Γρηγόρης Σηφάκης. Αφενός, η τόλμη με την οποία ώθησε την έρευνα του ινστιτούτου σε επιστημονικά πεδία όπως η *θεατρολογία*, ο *κινηματογράφος*, η *μουσικολογία*, αλλά και οι *οθωμανικές σπουδές*, τα οποία κάθε άλλο παρά δεδομένα ήταν την εποχή εκείνη, προωθώντας νέες προσεγγίσεις και δίνοντας χώρο σε ιδέες για ερευνητικές κατευθύνσεις οι οποίες συνδιαμορφώνονταν με συζήτηση και πνεύμα συνεργασίας και καταλλαγής. Αφετέρου, η έμφαση στη *χρήση νέων τεχνολογιών* και τη *διεπιστημονικότητα*, επίσης πρωτόγνωρη για την τότε ελληνική πραγματικότητα. Προγράμματα όπως η δημιουργία «τράπεζας δεδομένων» και «θησαυρών» για τη νεοελληνική γλώσσα ή το αρχαίο θέατρο, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Πληροφορικής του ΙΤΕ, άνοιξαν τον δρόμο και στη μετέπειτα πρωτοποριακή ένταξη μεθόδων όπως η γεωφυσική διασκόπηση ή τα συστήματα γεωγραφικών πληροφοριών στη θεματική ενός ινστιτούτου ανθρωπιστικών επιστημών, ένταξη που αποτελεί κατά κοινή ομολογία ουσιαστικό συστατικό της επιτυχίας του.

Ως ινστιτούτο, χρωστάμε πολλά στον Γρηγόρη Σηφάκη· χάρη σε εκείνον και σε ανθρώπους της δικής του ποιότητας είμαστε εμείς εδώ σήμερα. Με πολύ μεγάλη χαρά λοιπόν συμμετέχουμε σήμερα στη λιτή αυτή εκδήλωση, αποδίδοντας έναν ελάχιστο φόρο τιμής στον συνιδρυτή, τον πρώτο διευθυντή, τον εμπνευστή του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών, που δεν έπαψε ποτέ να ενδιαφέρεται για την πρόοδο και την ανάπτυξή του.

Η συμβολή του Γρηγόρη Σηφάκη στην ίδρυση και τον προσανατολισμό των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης

Διονυσία Δασκάλου

Διευθύντρια Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης/ΙΤΕ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ πάρα πολύ το Πανεπιστήμιο Κρήτης για τούτη την τιμητική πρόσκληση στην ονοματοδοσία της αίθουσας της Συγκλήτου με το όνομα του αείμνηστου Γρηγόρη Σηφάκη, ενός επιστήμονα που μελέτησε την ιστορία του αρχαίου και του ελληνιστικού θεάτρου, τον παραδοσιακό χαρακτήρα και την αφηγηματική δομή της ελληνικής λογοτεχνίας από τον Όμηρο έως τον Διγενή και τον *Ερωτόκριτο*, το δημοτικό τραγούδι και τη μουσική λαογραφία, αλλά και την παραδοσιακή δραματουργία του θεάτρου σκιών.

Από την πλευρά μου θα ήθελα να εστιάσω στο ότι, πέρα από την κρίσιμη συμβολή του στη Διοίκηση του Πανεπιστημίου Κρήτης, και πριν από την ίδρυση και διεύθυνση του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών το 1986, ο Γρηγόρης Σηφάκης έφερε στην Κρήτη την ιδέα ίδρυσης ενός πανεπιστημιακού εκδοτικού οίκου στα πρότυπα των university presses του αγγλοσαξονικού κόσμου. Με δική του εισήγηση προς το Διοικητικό Συμβούλιο του Ερευνητικού Κέντρου Κρήτης ιδρύθηκαν οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης τον Δεκέμβριο του 1984, και ο ίδιος ανέλαβε να προτείνει τα πρώτα βιβλία και να κάνει τις διερευνητικές συζητήσεις με όσους είχαν ιδέες και προτάσεις για το τι θα εξέδιδε ο εκδοτικός οίκος και πώς θα μπορούσε να οργανωθεί καλύτερα η λειτουργία του.

Εκτός από την ίδρυση των ΠΕΚ, η μετέπειτα συμβολή του στον εκδοτικό οίκο είχε δύο κατευθύνσεις, για τις οποίες θα σας μιλήσω όσο πιο σύντομα μπορώ: τα βιβλία και τις μουσικές εκδόσεις.

Πρώτα **τα βιβλία**: Δημιούργησε και διηύθυνε στις ΠΕΚ την εκδοτική σειρά «Συμβολές στις Επιστήμες του Ανθρώπου», που περιελάμβανε βιβλία Φιλολογίας, Γλωσσολογίας, Αρχαίου Θεάτρου, Ιστορίας και Αρχαιολογίας, τα οποία επέλεγε, αξιολογούσε και επιμελούνταν. Παράλληλα όμως, ανέθεσε τη συγκρότηση και άλλων εκδοτικών σειρών σε μερικούς από τους καλύτερους καθηγητές του κάθε πεδίου που υπήρχαν τότε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης:

- την εκδοτική σειρά **ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ** (1988) στον Χρήστο Χατζηιωσήφ,

- την ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ (1990) στον Νίκο Χατζηνικολάου,
- την ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (1990) στον Θανάση Καλπαξή,
- τη ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (1990) στον Νάσο Βαγενά,
- και αργότερα τη σειρά ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ (2004) στον Θόδωρο Χατζηπανταζή.

Μέσα σε αυτό τον ευρύ επιστημονικό χώρο των Επιστημών του Ανθρώπου, ο Γρηγόρης Σηφάκης με τις παραπάνω εκδοτικές σειρές πλούτισε τον εκδοτικό οίκο και την ελληνόγλωσση βιβλιογραφία με περισσότερες από 150 μονογραφίες, καθώς επιδίωξε την έκδοση επίλεκτων επιστημονικών έργων, ιδίως μάλιστα εκείνων που κάλυπταν σημαντικά κενά στη βιβλιογραφία στον χώρο των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών και τεχνών, με σκοπό να προάγει την πρωτότυπη επιστημονική δημιουργία, δίνοντας τη δυνατότητα σε Έλληνες –ή σε ξένους ερευνητές που ασχολούνται με ελληνικά θέματα– να δημοσιεύσουν το έργο τους και να το θέσουν στη διάθεση της αντίστοιχης επιστημονικής κοινότητας αλλά και του ευρύτερου μορφωμένου κοινού.

Η δεύτερη κατεύθυνση του ενδιαφέροντός του, τόσο στο Πανεπιστήμιο Κρήτης όσο και στις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, ήταν *τα δημοτικά τραγούδια και η πλούσια μουσική παράδοση*, και όχι μόνο της Κρήτης: Ήδη τον Μάιο του 1982, ως Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου, σε μια μεγάλη εκδήλωση στην «Αίθουσα 3» στα Περιβόλια, ο Γρηγόρης Σηφάκης είχε εντοπίσει και είχε προσκαλέσει δεκάδες μουσικούς της Κρήτης, πρώτα τους γηραιότερους, για να τους ηχογραφήσει, ξεκινώντας έτσι τη δημιουργία ενός Μουσείου και Αρχείου Κρητικής Μουσικής, από το οποίο φιλοδοξούσε να μη λείπει κανένας σκοπός και κανένα δημοτικό τραγούδι, να σωθεί *όσο ήταν ακόμα καιρός* η ζωντανή μουσική της Κρήτης. Την επόμενη χρονιά, το 1983, ο Γρηγόρης Σηφάκης θεσπίζει την πρώτη Έδρα Μουσικολογίας σε ελληνικό πανεπιστήμιο, στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, με πρώτο καθηγητή εθνομουσικολογίας τον Γιώργο Αμαργιαννάκη.

Για τα δέκα επόμενα χρόνια, στο Αρχείο αυτό δημιουργήθηκαν μεταξύ άλλων μοναδικές ηχογραφήσεις παραδοσιακής μουσικής της Κρήτης με τον τρόπο που εκτελούνταν το μουσικό αυτό ιδίωμα 40 χρόνια πριν, έναν τρόπο δηλαδή εντελώς διαφορετικό από τον σημερινό.

Πολλοί λόγοι δεν επέτρεψαν να δει ο Γρηγόρης Σηφάκης όσο ζούσε αυτή την ιδέα ολοκληρωμένη, καθώς, μετά τη μετάκληση του Γιώργου Αμαργιαννάκη στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1990, το Αρχείο έμεινε σε αδράνεια και θεωρούνταν σχεδόν χαμένο ή πάντως μη ανακτήσιμο. Ωστόσο, τύχη αγαθή, μεταξύ 2021 και 2023, βρέθηκαν οι κατάλληλοι άνθρωποι, και το Πανεπιστήμιο Κρήτης κατόρθωσε να διασώσει και να ταυτοποιήσει τις παλιές εκείνες ηχογραφήσεις, να τις τεκμηριώσει και να τις ψηφιοποιήσει, ώστε να είναι σήμερα και στο μέλλον διαθέσιμες. Επιτρέψτε μου να παραθέσω τα λόγια του Γρηγόρη Σηφάκη από την εκδήλωση εκείνη του 1982 (το ηχητικό απόσπασμα

είναι διαθέσιμο σήμερα στο Αρχείο του Πανεπιστημίου Κρήτης), για το ποιος ήταν ο σκοπός του συγκεκριμένου οράματός του και ποιος ο ρόλος του νέου Πανεπιστημίου Κρήτης σε αυτό:

Ο σκοπός, επομένως, του Πανεπιστημίου, είναι να αρχίσει σιγά σιγά και να αποκτήσει κάποτε ένα πλήρες αρχείο, όπου να μη λείπει κανένα δημοτικό τραγούδι της Κρήτης. Ο σκοπός μας λοιπόν είναι καθαρά επιστημονικός. Το μόνο πράγμα που θέλουμε είναι να βάλουμε την αρχή γι' αυτό το Μουσείο και Αρχείο της Κρητικής Μουσικής, στο οποίο σιγά σιγά να μαζέψουμε μουσικά όργανα, να μαζέψουμε αναμνηστικές φωτογραφίες, να μαζέψουμε δίσκους παλιούς όταν υπάρχουν, να μαζέψουμε προπάντων τη ζωντανή μουσική που υπάρχει ακόμα σε μαγνητοταινίες, έτσι ώστε κάποτε το υλικό αυτό να μη χαθεί αλλά να είναι στη διάθεση των μελετητών. Είναι κι αυτό ένα μέρος από την ιστορία μας· γιατί η ιστορία δεν είναι μόνο τα πολεμικά γεγονότα και το ποιος κυβέρνησε την Ελλάδα και πού έγιναν οι μάχες –κι αυτά είναι ιστορία βέβαια, και μάλιστα μεγάλη ιστορία– αλλά ιστορία είναι και ο πολιτισμός. Ιστορία είναι και οι Καλές Τέχνες. Ιστορία είναι και η Μουσική. Και μάλιστα ένα σπουδαίο μέρος της ιστορίας.

Εκείνα τα πρώτα χρόνια λοιπόν, η καταγραφή και διάσωση της κρητικής μουσικής δεν θα μπορούσε παρά να είναι αλληλένδετη και με το εκδοτικό πρόγραμμα των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης. Δύο από τις πρώτες μουσικές εκδόσεις που πρότεινε ο Γρηγόρης Σηφάκης ήταν η έκδοση της μουσικής του Φραγκίσκου Λεονταρίτη, μουσουργού που μόλις είχε ανακαλύψει ο Νίκος Παναγιωτάκης στα αρχεία της Βενετίας, και ένας δίσκος με σπάνιες ηχογραφήσεις κρητικής μουσικής που είχαν γίνει το 1952–53 από τον Τζέιμς Νοτόπουλο, τα αρχεία του οποίου είχε εντοπίσει στη βιβλιοθήκη του Χάρβαρντ.

Παράλληλα λοιπόν με τη συγκρότηση του Αρχείου Κρητικής Μουσικής, ο Γρηγόρης Σηφάκης, με τη συμβολή του μουσικού ερευνητή Νίκου Διονυσόπουλου, δημιούργησε στις ΠΕΚ τη σειρά των μουσικών εκδόσεων σε δίσκους βινυλίου, όπου αποτυπωνόταν ο συνδυασμός της εθνομουσικολογικής έρευνας με την υψηλή τεχνολογία της εποχής, τον στερεοφωνικό ήχο. Κάθε μουσική έκδοση, εκτός από τους δίσκους, συνοδευόταν από πολυσέλιδα ένθετα τεύχη, πλούσια εικονογραφημένα, από μουσικολογικά δοκίμια, από ανάλυση των κειμένων των τραγουδιών, καθώς και από καταγραφή της μελωδίας τους στο πεντάγραμμο, έτσι ώστε να αποκαλύπτεται το απέραντο βάθος της παραδοσιακής μας μουσικής, όχι μόνο της Κρήτης, αλλά και της Μακεδονίας, της Θράκης, καθώς και σε έργα Ελλήνων συνθετών για σόλο πιάνο ή μελοποιήσεις μεγάλων Ελλήνων ποιητών από σπουδαίους συνθέτες του 20ού αιώνα.

Θα κλείσω με δυο λόγια για το πώς διασταυρώθηκαν οι τροχιές μας: Τα πρώτα πέντε χρόνια του εκδοτικού οίκου, οι ιδρυτές του, ο Γρηγόρης Σηφάκης, ο

Λευτέρης Οικονόμου, ο Στέφανος Τραχανάς, ο Χρήστος Χατζηιωσήφ, χωρίς κανέναν υπάλληλο, καμία εξωτερική βοήθεια, είχαν εκδώσει ήδη δέκα έως δώδεκα βιβλία και μουσικές εκδόσεις, τα οποία είχαν φροντίσει μόνοι τους από την αρχή μέχρι το τέλος. Γνώρισα τον Γρηγόρη Σηφάκη το φθινόπωρο του 1989, όταν εκλήθην στο Ρέθυμνο σε συνέντευξη ως υποψήφια στην προκήρυξη για τον/την πρώτο/πρώτη υπάλληλο των ΠΕΚ. Δεν μου ήταν καθόλου σαφές ποιες θα ήταν οι αρμοδιότητες ή οι δεξιότητες του πρώτου υπαλλήλου που αναζητούσαν. Επί δύο σχεδόν ώρες, οι ερωτήσεις του Γρηγόρη Σηφάκη με ξάφνιασαν, διότι στρέφονταν γύρω από την ιστορία της τυπογραφίας, από τις γραμματοσειρές με ή χωρίς ακρεμόνες, από το αν γνώριζα –και τι ακριβώς– για τον Άλδο Μανούτιο ως τυπογράφο ελληνικών βιβλίων, ή τον Φερμίν Ντιντό ως σχεδιαστή ελληνικών γραμματοσειρών. Τον ενδιέφερε, δηλαδή, να μάθει αν γνωρίζω πρώτα απ’ όλα την παράδοση, τους κανόνες και την αρμονία της εκδοτικής τέχνης, ώστε να μου εμπιστευθεί αντίστοιχα καθήκοντα στις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν, είτε με τη φυσική παρουσία του στο Ηράκλειο είτε μέσω αλληλογραφίας από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, συνεργαστήκαμε σε περισσότερους από 150 τίτλους βιβλίων. Έθεσε τον πήχυ πολύ ψηλά για τις ΠΕΚ και για τα βιβλία τους: μας δίδαξε ότι ακόμη και η πιο ειδική μονογραφία που επιλέγουμε να εκδώσουμε θα πρέπει να είναι γραμμένη με λιτότητα και με σαφήνεια, με στέρεο και καθαρό τρόπο, έτσι ώστε να μπορεί να διαβαστεί και από τους λιγότερο εξοικειωμένους με το θέμα. Όπως ακριβώς έκανε και ο ίδιος με τα βιβλία του.

Εκ μέρους των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης, αλλά και προσωπικά, εκφράζω τον σεβασμό και την ευγνωμοσύνη μας για όλα όσα μας δίδαξε και μας κληροδότησε.

Η προσφορά του Γρηγόρη Σηφάκη στην κλασική φιλολογία και στην καταγραφή της παραδοσιακής μουσικής

Κωνσταντίνος Αποστολάκης

Καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας
Τμήμα Φιλολογίας

Αγαπητές και αγαπητοί αντιπρυτάνεις, εκπρόσωποι του Συμβουλίου Διοίκησης,
συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι,

Θα αναφερθώ επιλεκτικά και με τη μέγιστη δυνατή οικονομία σε κάποιες μόνο πτυχές του έργου του Γρηγόρη Σηφάκη, που διέπρεψε στα Πανεπιστήμια της Θεσσαλονίκης και της Νέας Υόρκης, και συνέδεσε άρρηκτα το όνομά του με το Πανεπιστήμιο Κρήτης, όπως ήδη ακούσατε από τους προηγούμενους ομιλητές. Θα αρχίσω με την προσφορά του στην κλασική φιλολογία και ειδικότερα στη μελέτη του αρχαίου δράματος.

Ήταν το 1967, όταν ο νεαρός τότε φιλόλογος συστήνεται στη διεθνή επιστημονική κοινότητα με τη διδακτορική του διατριβή με τον τίτλο «Μελέτες στην ιστορία του ελληνιστικού δράματος» (*Studies in the History of Hellenistic Drama*). Οι δημοσιεύσεις που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια τον καθιερώνουν διεθνώς ως έναν από τους πιο αναγνωρίσιμους μελετητές του αρχαίου θεάτρου και της Αττικής Κωμωδίας, και παραμένουν έκτοτε έργα αναφοράς. Στο έργο του Σηφάκη η άριστη εποπτεία καταστατικών θεωρητικών κειμένων όπως η *Ποιητική* του Αριστοτέλους, η ενημέρωση για τις αρχαιολογικές ανακαλύψεις που σχετίζονται με το αρχαίο θέατρο, η διεισδυτική ανάλυση των δραματικών κειμένων κι ακόμη η μουσική του παιδεία και η εξοικείωσή του με τη δημοτική και την παραδοσιακή ποίηση συνδυάζονται γόνιμα και εκβάλλουν σε ρηξικέλευθες θεωρίες που διορθώνουν ή και ανατρέπουν παγιωμένες απόψεις.

Η πρώτη μείζων μελέτη του Γρηγόρη Σηφάκη για την κωμωδία κυκλοφόρησε το 1971 στο Λονδίνο και έχει τον τίτλο *Parabasis and Animal Choruses: A Contribution to the History of Attic Comedy* (Η παράβασις και οι ζωομορφικοί Χοροί: Συμβολή στην ιστορία της Αττικής Κωμωδίας). Η κορυφαία ίσως νεότερη συμβολή του στη μελέτη της Αττικής Κωμωδίας είναι το εκτενές άρθρο του με τον τίτλο «Η δομή της αριστοφανικής κωμωδίας» (*The Structure of Aristophanic Comedy*), που πρωτοδημοσιεύθηκε το 1992 στο *Journal of Hellenic Studies*. Εφαρμόζοντας ουσιαστικά τη μεθοδολογία της μορφολογι-

κής ανάλυσης του παραμυθιού κατά το πρότυπο του Ρώσου λαογράφου Βλάντιμιρ Προπ, ο Γρηγόρης Σηφάκης ανιχνεύει τις αφηγηματικές δομές που υπόκεινται στην αριστοφανική κωμωδία. Η σημασία αυτής της προσέγγισης είναι τεράστια, γιατί η αποκάλυψη της ομοιομορφίας και της νόρμας αναδεικνύει ταυτόχρονα την επινόια και τη νεωτερικότητα, και άρα συμβάλλει τα μέγιστα στην αποτίμηση της ποιητικής τέχνης του Αριστοφάνη.

Τα *Προβλήματα μετάφρασης του Αριστοφάνη* (1979) είναι μια άλλη σπουδαία ελληνόγλωσση μελέτη του Γρηγόρη Σηφάκη. Σε αυτήν ο συγγραφέας διατυπώνει τη μεταφραστική του ιδεολογία, οι βασικές αρχές της οποίας μπορούν να συνοψισθούν ως εξής: Η αριστοφανική μετάφραση πρέπει να αποσκοπεί στην απόδοση του σύνθετου και πολυεδρικού ύφους της κωμωδίας, επιστρατεύοντας ένα συνεπές και λειτουργικό σύστημα συμβάσεων. Στο κρίσιμο δίλημμα αν πρέπει να μεταφέρεται ο θεατής στην αρχαιότητα ή ο Αριστοφάνης στην εποχή μας, που αντιστοιχεί στην πράξη με το δίπολο μετάφραση ή διασκευή, η θέση του Σηφάκη είναι ότι το ζητούμενο είναι η συνέπεια. Η διασκευή μπορεί να ελευθεριάζει απέναντι στο πρωτότυπο, ενώ η μετάφραση που αναλαμβάνει να μας μεταφέρει στην αρχαιότητα προϋποθέτει πως είμαστε προידεασμένοι για τους κανόνες του θεατρικού είδους και ικανοί να γεφυρώσουμε μόνοι μας το πολιτιστικό χάσμα, την απόσταση ανάμεσα σε αυτό που εννοεί και σε αυτό που λέει ο ποιητής.

Θα ήθελα τώρα να αναφερθώ σε κάποιες λιγότερο γνωστές πτυχές της πολυσχιδούς δράσης του Γρηγόρη Σηφάκη, που συμπληρώνουν με ιδεώδη τρόπο την ιδιότητα του κλασικού φιλόλογου και συνδέουν την αρχαιογνωσία με τη νεότερη λαϊκή παράδοση. Εννοώ φυσικά το επιστημονικό ενδιαφέρον του για τη δημοτική ποίηση και την παραδοσιακή μουσική. Στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης για ένα διάστημα είχε αναλάβει εξ αναθέσεως την έδρα της λαογραφίας, και έχει δώσει μάχες για την υπεράσπιση και αναβάθμιση μιας παρεξηγημένης σήμερα επιστήμης, δημοσιεύοντας μάλιστα σειρά άρθρων που αποτελούν υπόδειγμα για το τι σημαίνει επιστημονική λαογραφία. Ο Γρηγόρης Σηφάκης είχε επίσης βιωματική σχέση με την παραδοσιακή μουσική, και στις αρχές της δεκαετίας του '80, στο πλαίσιο της σύνδεσης του Πανεπιστημίου Κρήτης με την τοπική παράδοση, οργάνωνε μουσικές εσπερίδες με κρητική μουσική. Ως ένας από τους παλαιότερους φοιτητές του Πανεπιστημίου, διατηρώ στη μνήμη μου εικόνες εκείνης της μακρινής εποχής, με τη θεική φωνή και τη λύρα του Κώστα Μουντάκη στο παλαιό αμφιθέατρο των Περιβολίων.

Θα αναφέρω μian ακόμη προσφορά του στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στην Κρήτη γενικότερα. Συγκεκριμένα, την τριετία 2021–2023 υλοποιήθηκε από το Εργαστήριο Θεάτρου Κινηματογράφου Μουσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης στο ΚΕΜΕ το ερευνητικό πρόγραμμα «Ψηφιοποίηση και εφαρμογή προβολής του Αρχείου Γιώργου Αμαργιανάκη». Το Πρόγραμμα, την ευθύνη του οποίου είχε ο συνάδελφός μου Μανόλης Σειραγάκης, πρακτικά διέσωσε, τεκμηρίωσε και διέθεσε σε ελεύθερη πρόσβαση στο διαδίκτυο μια σειρά

μουσικών ηχογραφήσεων, πρωτίστως όμως τις ηχογραφήσεις παραδοσιακών μουσικών της Κρήτης κατά τη διάρκεια της τριήμερης εκδήλωσης που είχε διοργανώσει το Πανεπιστήμιο στις 8, 9 και 10 Μαΐου 1982, με στόχο τη δημιουργία μιας κιβωτού της παραδοσιακής μουσικής του νησιού. Η έμπνευση και η οργάνωση της όλης εκδήλωσης ανήκε στον Γρηγόρη Σηφάκη, που είχε μιλήσει την πρώτη βραδιά των εκδηλώσεων και είχε εξαγγείλει το όλο έργο, στην πρώτη, όπως αναφέρεται στο ηχογραφημένο απόσπασμα, απόπειρα ελληνικού πανεπιστημίου να καταγράψει την ελληνική παραδοσιακή μουσική. Αν και ο ίδιος δεν πρόλαβε για πολύ λίγο να δει δημοσιευμένες στο διαδίκτυο αυτές τις ιστορικές ηχογραφήσεις,¹ που έχουν κομβική σημασία για τη μελέτη της παραδοσιακής κρητικής μουσικής, ωστόσο έμελλε αυτή η πολύτιμη παρακαταθήκη να αποτελέσει ουσιαστικά την ύστατη απόδοση τροφείων ενός μεγάλου Κρητικού στη γενέθλια γη.

Θα τελειώσω με κάτι διαφορετικό. Έτυχε χθες να μιλήσω στο τηλέφωνο με τον Γιώργη Καρατζή, έναν από τους κορυφαίους εν ζωή ποιητές και στιχουργούς της Κρήτης, που έχει συνδέσει επίσης το όνομά του με το Πανεπιστήμιο Κρήτης, λόγω της μακρόχρονης θητείας του στις διοικητικές υπηρεσίες. Ζήτησα λοιπόν από τον Γιώργη να αποτυπώσει έμμετρα την ανάμνηση που είχε από την πολύχρονη γνωριμία του με τον Γρηγόρη Σηφάκη, και σας την καταθέτω εδώ:

*Δεν είναι λόγια η τιμή, που πάνε στον αέρα
μονό 'ναι πράξη στη ζωή, κι έργο την κάθε μέρα*

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

¹ <<https://amargianakis-archive.lib.uoc.gr/>>.

Μνήμη Γ. Μ. Σηφάκη.
Όψεις του έργου του, αποτιμήσεις, εμπειρίες

Αθηνά Καβουλάκη

Αναπλ. Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας
Τμήμα Φιλολογίας

Αξιότιμες κυρίες Αντιπρυτάνεις, αγαπητά μέλη του Συμβουλίου Διοίκησης και της Συγκλήτου, κ. Μιχάλη Σηφάκη, αγαπητοί συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι, με βαθιά συγκίνηση κι ευγνωμοσύνη συμμετέχω στη σημερινή εκδήλωση.

Η ΑΠΟΦΑΣΗ να δοθεί τιμητικά το όνομα του Γρηγόρη Σηφάκη στην αίθουσα της Συγκλήτου του Πανεπιστημίου μας είναι πράξη οφειλόμενης τιμής στη μνήμη του, δεδομένης της ανεκτίμητης προσφοράς του στο Ίδρυμα. Ωστόσο, αισθάνομαι (κι επιτρέψτε μου να το ομολογήσω) πως η σύνδεση του ονόματος του Γρηγόρη Σηφάκη με το Πανεπιστήμιό μας τιμά πρωτίστως το Πανεπιστήμιο Κρήτης. Είναι τιμή για το ίδιο το Πανεπιστήμιο να αναγνωρίζει και να διακηρύττει ότι η πορεία του σφραγίστηκε από προσωπικότητες όπως ήταν ο Γρηγόρης Σηφάκης.

Ξεδιπλώθηκαν ήδη πολύ σημαντικές πτυχές του προσώπου και του έργου του από όσες και όσους προηγήθηκαν. Προσυπογράφω πλήρως όσα λέχθηκαν και θα προσπαθήσω να αποφύγω τις επαναλήψεις. Εξάλλου, τα όρια της οικονομίας του χρόνου επιβάλλουν επιλεκτική και μόνο παρουσίαση.

Προκαταρκτικά κι εντελώς περιεκτικά θα ήθελα να τονίσω πως ήταν σπάνιου διαμετρήματος άνθρωπος κι επιστήμονας ο Γρηγόρης Σηφάκης. Ξεχωρίζω λίγα αλλά ανεξίτηλα χαρακτηριστικά του: αρχοντιά κι αξιοπρέπεια· ευγένεια και σταθερότητα· ανθρωπισμό και δημοκρατική προσήλωση· μοναδική επιστημονική εμβρίθεια και βαθιά λογιοσύνη, συνδυασμένη με γνήσια αγάπη για τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό, την ελληνική παράδοση στη διαχρονία της και τα παραδοσιακά δημιουργήματα εν γένει και ειδικώς της ποίησης και της μουσικής.

Ήταν κλασικός φιλόλογος (όπως ήδη ακούσατε) – εγκρατέστατος και σπάνια προικισμένος με οξύνοια κι ευαισθησία. Υπηρέτησε συνειδητά τη φιλολογία ως αρχαιογνωστική επιστήμη και κέρδισε από πολύ νωρίς την εκτίμηση της

διεθνούς κοινότητας των ειδικών της Αρχαιότητας. Δεν είναι δική μου εκτίμηση, αλλά κοινή ομολογία: ο Σηφάκης υπήρξε ο καλύτερος και σαφώς πιο διακεκριμένος νεοέλληνας μελετητής του αρχαίου θεάτρου.¹

Καθιερώθηκε διεθνώς ως ειδήμων στον χώρο αυτό ήδη με τις πρώτες του μελέτες και κυρίως με τις δύο μονογραφίες του που δημοσιεύτηκαν στο Λονδίνο (το 1967 και το 1971). Το πρώτο βιβλίο του, *Studies in the History of Hellenistic Drama* (Λονδίνο 1967), παραμένει μέχρι σήμερα έργο αναφοράς για τη θεατρική δραστηριότητα των ελληνιστικών χρόνων, ενώ το δεύτερο βιβλίο του 1971 για την κωμική παράβαση (*Parabasis and Animal Choruses: A Contribution to the History of Attic Comedy*) έχει χαρακτηριστεί από έγκριτους μελετητές και του 21ου αι. ως «η καλύτερη ανάλυση για τον χορό της αρχαίας κωμωδίας».²

Πολυάριθμες οι μελέτες του από τότε και μετά, στέκομαι όμως επιλεκτικά στη μονογραφία του *Aristotle on the Function of Tragic Poetry* (Ηράκλειο 2001), με την οποία πρόσφερε μια εξόχως ανανεωτική και γόνιμη ανάγνωση αυτού του κορυφαίου αλλά και τόσο δυσερμήνευτου θεωρητικού έργου της Αρχαιότητας. Μετά τη δημοσίευση του βιβλίου διακεκριμένοι αριστοτελιστές εξέφρασαν την ευγνωμοσύνη τους προς τον Σηφάκη, γιατί με τις πρωτοποριακές (ίσως και αιρετικές) θέσεις του έδινε τη δυνατότητα να δοκιμαστούν νέες προσεγγίσεις σε αυτό το τόσο πολυσυζητημένο αρχαιοελληνικό κείμενο.

Μπορώ να σας δώσω ολόκληρο κατάλογο παραθεμάτων από απόψεις και κριτικές ξένων ειδημόνων του χώρου μας για το έργο του Γρηγόρη Σηφάκη. Θα ήθελα, όμως, να μοιραστώ μαζί σας και την προσωπική μου εμπειρία: όποτε βρεθήκαμε στο εξωτερικό με τον Σηφάκη σε συνέδρια ή σε επιστημονικές συναντήσεις, είχα πάντα την ευκαιρία να διαπιστώσω πως έχαιρε όχι μόνον εκτιμήσεως αλλά αληθινού σεβασμού. Το κοινό του περιλάμβανε τους πιο διάσημους μελετητές διεθνώς. Δεν συμφωνούσαν πάντοτε μαζί του. Τον άκουγαν, όμως, πάντα με απίστευτη προσοχή και προσήλωση. Ο λόγος του είχε βάρος χάρη σε ιδιότητες συγκεκριμένες και σταθερές: ήταν λόγος με στιβαρότητα που αναμετρίοταν με μεγάλα και δύσκολα θέματα, είχε καθαρότητα στην έκθεση της επιχειρηματολογίας και δεν ήταν ποτέ αμέθοδος. Ως εκ τούτου η επιστημονική του ανάλυση προσλαμβανόταν ως λόγος κύρους και αυθεντίας, ειδημοσύνης ξεχωριστής.

Η υποδοχή αυτή του λόγου και του έργου του Σηφάκη για το αρχαίο θέατρο και τα αρχαία ποιητικά και ποιητολογικά δημιουργήματα συνδέεται με ποιοτικά χαρακτηριστικά που διατρέχουν συνολικά την επιστημονική του παραγωγή και διαδρομή. Θα υπογράμμιζα τρία (που μπορούν να λειτουργήσουν υποδειγματικά και σήμερα): α) εξωστρέφεια – ο Σηφάκης συνομίλησε εξαρχής με τη διεθνή κοινότητα των μελετητών του θεάτρου και του αρχαίου

¹ Δικαίως είχε ανακηρυχτεί επίτιμος διδάκτορας πολλών Πανεπιστημίων (Πατρών [2005], Κύπρου [2006], Κρήτης [2009]).

² A. BIERL, *Der Chor in der Alten Komödie: Ritual und Performativität*. Μόναχο 2001, σ. 68.

κόσμου και δεν έμεινε σε στενά, εγχώρια πλαίσια (κάτι που δεν ήταν καθόλου αυτονόητο για τη δεκαετία του '60, όταν ξεκίνησε τη σταδιοδρομία του)· β) πρωτοποριακότητα: ακολούθησε τις πιο σύγχρονες τάσεις των ανθρωπιστικών σπουδών διεθνώς, όπως ήταν π.χ. η διεπιστημονικότητα (κάτι που δεν ήταν και πάλι καθόλου δεδομένο το '60 και το '70) και ανοίχτηκε με τόλμη στην πρόκληση της τεχνολογίας, αξιοποιώντας τα πιο σύγχρονα εργαλεία της έρευνας. Καρπός αυτής της πρωτοποριακής του αντίληψης ήταν το μεγάλο έργο «Πρόγραμμα Ηλεκτρονικής Τεκμηρίωσης της Ιστορίας του Αρχαίου Θεάτρου» που δρομολογήθηκε στο πλαίσιο των ερευνητικών δραστηριοτήτων του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών του ΙΤΕ (και για το οποίο πρόγραμμα ακούσατε και προηγουμένως)· γ) τρίτο χαρακτηριστικό η επιστημονική, ιστορικο-φιλολογική του ακρίβεια, η εμβρίθεια και αξιοθαύμαστη γνώση του, απίστευτα γερά θεμελιωμένη στις ιστορικές πηγές, τα αρχαία (και νεότερα) κείμενα και τα υλικά κατάλοιπα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι και τα τρία παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά –που σφραγίζουν το ερευνητικό του έργο συνολικά– διακρίνονται κατά την πραγμάτευση μεγάλων και δύσκολων θεμάτων· γιατί τέτοια ήταν τα θέματα με τα οποία καταπιάστηκε ο Γρηγόρης Σηφάκης: ιστορία του αρχαίου θεάτρου (σε άνυσμα πολλών αιώνων), από σκηνης διδασκαλία του αρχαίου δράματος, κοινωνική λειτουργία του θεάτρου, ποιητική του έπους και του δράματος, αριστοτελική ποιητολογική θεώρηση και κριτική της τραγωδίας κ.ά. Η λίστα, άρα, με τα βασικά στοιχεία που διατρέχουν τις μελέτες του Σηφάκη περιλαμβάνει: σταθερή παρουσία και συμβολή στις διεθνείς εξελίξεις, βαθιά ιστορικο-φιλολογική γνώση, μεγάλα και δύσκολα θέματα, πρωτοποριακές μεθόδους και προσεγγίσεις.

Σχετικά με τις καινοτόμες τάσεις και μεθόδους που ο Σηφάκης αξιοποίησε στο έργο του, πρέπει να γίνει μια σημαντική διευκρίνιση: η ερευνητική αυτή επιλογή του Σηφάκη δεν είχε τίποτε το ευκαιριακό, τίποτα το πρόσκαιρα επιβεβλημένο από τη μόδα, τον συρμό. Ο Σηφάκης ήταν όντως πρωτοποριακός, όπως φαίνεται από την εξοικείωσή του με την τεχνολογία και τη σύμπλευσή του με ρηξικέλευθες (για την εποχή τους) απόψεις, ήταν ίσως και “avant garde”, όχι όμως ναρκισσιστικά και φιλάρεσκα, αλλά *διορατικά, τολμηρά*. Παρέμενε αυστηρά προσηλωμένος στην αναζήτηση της αλήθειας και σταθερά απόμακρος και ξένος προς εφήμερες σκοπιμότητες προβολής ή δημοφιλίας. Οι επιλογές του ήταν πάντα καλοζυγιασμένες και ενταγμένες, ή μάλλον βαθιά χωνεμένες, σε μια ευρύτερη ενατένιση. Ενδεικτικό παράδειγμα η θεωρία της προφορικότητας, μια καινοτόμος προσέγγιση που εισηγήθηκαν Αμερικανοί μελετητές το πρώτο μισό του 20ού αι.³ και η οποία φώτισε καθοριστικά το

³ Οι περίφημοι Milman Parry και Albert Lord· βλ. ενδεικτικά A. PARRY (επιμ.), *The Making of Homeric Verse: The Collected Papers of Milman Parry*. Οξφόρδη, 1971. A. B. LORD, *The Singer of Tales*. Καίμπριτζ, Μασ. 1960 (2η έκδ., επιμ. S. MITCHELL και G. NAGY, Καίμπριτζ και Λονδίνο 2000).

ζήτημα της σύνθεσης των ομηρικών επών. Στις δεκαετίες του '60 και του '70 η θεωρία ήταν ακόμα διαφιλονικούμενη και δυσπρόσιτη στους πολλούς. Ο Σηφάκης είχε την πνευματική ανοιχτοσύνη και επιστημονική σκευή να τη μελετήσει εις βάθος και να την αφομοιώσει. Ταυτόχρονα, όμως, είχε την τόλμη και να τη συμπληρώσει ή να την προχωρήσει, εισηγούμενος το 1973 (σε ένα δοκίμιο με προγραμματικό χαρακτήρα, ένα κείμενο “μανιφέστο”) την έννοια της παραδοσιακότητας ως βάση θεώρησης για την αρχαία ποίηση: η παραδοσιακότητα είναι έννοια ευρύτερη από την προφορικότητα και «εξαρτάται από την εκάστοτε συλλογική αντίληψη και ερμηνεία που επικρατεί σε μια κοινωνία», γράφει ο Σηφάκης στο κείμενο αυτό που τιτλοφορείται «Ο παραδοσιακός χαρακτήρας της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας και τέχνης».⁴ Στη συγκρότηση αυτής της θεωρητικής πρότασης ο Σηφάκης κατέληξε, αφού ανέλαβε (εκτός από τη θέση της αρχαίας ελληνικής φιλολογίας) και την έδρα της Λαογραφίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και μελέτησε έτσι συστηματικά τα δεδομένα για τις παραδοσιακές κουλτούρες.

Οι κοινωνίες της αρχαϊκής και κλασικής Ελλάδας είναι εξ ορισμού παραδοσιακές κοινωνίες, όπου επικρατεί η συλλογική αντίληψη του κόσμου (διαμορφούμενη μέσα σε ένα σύνολο παραδόσεων, δοξασιών, μύθων και πρακτικών, με αναφορά σε όλα τα μέλη της κοινότητας). Μέσα σε τέτοιες κοινωνίες με συλλογική αντίληψη του κόσμου τα συστήματα αναπαράστασης (οι τέχνες) είναι «συμβατικά» (όπως τα χαρακτηρίζει ο Σηφάκης). Η αρχαία ελληνική λογοτεχνία και τέχνη είναι συμβατικά συστήματα. Αντίθετα, σε κοινωνίες όπου επικρατούν ατομικές αντιλήψεις (απορρίπτονται δηλαδή οι συλλογικές ερμηνείες) τα συστήματα αναπαράστασης είναι «εμπειρικά», δείχνουν δηλαδή τη ζωή όπως φαίνεται να είναι σύμφωνα με τις ατομικές αισθήσεις και τις ατομικές εμπειρίες του καλλιτέχνη, άρα η τάση είναι προς τον ρεαλισμό. Όπως εξηγεί ο Σηφάκης, αυτό συμβαίνει γιατί η αντίληψη και ερμηνεία του κόσμου και το καλλιτεχνικό όραμα-δημιουργία σχετίζονται, χωρίς αναγκαστικά να ταυτίζονται. Αντιθέτως, όταν η καλλιτεχνική δημιουργία μεθερμηνεύει τη συλλογική αντίληψη, ποτέ δεν καθρεφτίζει τυχαία φαινόμενα της καθημερινής, ατομικής ζωής. Αντίθετα, “μεταφράζει” και αρθρώνει σε μια “γλώσσα” μορφών και σχημάτων αυτό που συλλογικά πιστεύεται, κι έτσι μέσα από μορφές και σχήματα η αντίληψη και ερμηνεία του κόσμου αποκτά συγκεκριμένη υπόσταση. Ο τρόπος ή η μέθοδος με την οποία τα δεδομένα της συλλογικής αντίληψης και ερμηνείας του κόσμου σχηματοποιούνται κι έτσι αποκρυσταλλώνονται σε έργα τέχνης είναι η αφαίρεση. Με την αφαίρεση και τη γενίκευση τα σχήματα και οι μορφές μιας τέχνης υπακούν σε συμβατικούς κανόνες. Οι κανόνες αυτοί διέπουν όχι μόνο τα ανώνυμα ή προφορικά δημιουργήματα, αλλά όλες τις μορφές δημιουργίας μέσα σε ένα τέτοιο πολιτισμικό πλαίσιο συμβατικής

⁴ Δημοσιεύτηκε αρχικά το 1973 στην *Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής* του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και αναδημοσιεύτηκε στον τόμο Γ. Μ. ΣΗΦΑΚΗΣ, *Μελέτες για το Αρχαίο Θέατρο*, Ηράκλειο 2007.

αναπαράστασης. Γι' αυτό αναγνωρίζονται και στις υψηλότερες μορφές κλασικής ποίησης όπως η τραγωδία και διέπουν τόσο την ποιητική δημιουργία όσο και τη θεατρική παράσταση των δραμάτων. Τους κανόνες και τις καθιερωμένες αυτές συμβάσεις ο Σηφάκης τις μελέτησε συστηματικά σε πλήθος δημοσιευμάτων και τις ανέλυσε μέσα από ένα πρίσμα όχι στατικό, αλλά δυναμικό, εντάσσοντάς τις μέσα σε ένα σύστημα βαθμιαίας διαμόρφωσης και μέσα σε ένα πλαίσιο αλλαγών που επηρεάστηκαν από την ανάπτυξη της γνώσης και την εξέλιξη των πολιτικών και κοινωνικών συστημάτων.

Τα πνευματικά δημιουργήματα αυτών των αρχαίων, “παραδοσιακών” ή γενικότερα προνεωτερικών κοινωνιών απασχόλησαν έντονα τον Σηφάκη σε όλη τη διάρκεια της ερευνητικής του ενασχόλησης, και επεδίωξε να αποκωδικοποιήσει το μυστήριο της σύνθεσης και της ποιητικής τους μέσα από τη θεώρηση της παραδοσιακότητας, στον πυρήνα της οποίας φαίνεται πως διέκρινε μια ιδεώδη ενότητα συλλογικής εμπειρίας και ατομικού χαρίσματος. Η ενότητα αυτή συλλογικού και ατομικού (που γονιμοποιεί δημιουργίες απaráμιλλης ποιότητας) φαίνεται πως ενέπνευσε συνολικά τον Γρηγόρη Σηφάκη και στις ερευνητικές του αναζητήσεις αλλά προφανώς και στη δράση του στο χώρο της παιδείας, του πολιτισμού και της κοινωνίας. Για να μείνω στην ερευνητική του παραγωγή, δεν θα ήταν υπερβολή αν υποστήριζα ότι σχεδόν σε όλα του τα έργα ο Σηφάκης ασχολείται με την παραδοσιακότητα στη συνάφειά της με την ποιητική, κυρίως την ποιητική της αρχαίας κωμωδίας, της τραγωδίας, των ομηρικών επών, του δημοτικού τραγουδιού, του *Ερωτόκριτου*, της λαϊκής δραματουργίας. Το αρχαίο θέατρο, μάλιστα, (ποίηση και από σκηνής διδασκαλία), στο οποίο ο Σηφάκης αφιέρωσε πλείστο επιστημονικό μόχθο, φαίνεται να αποτελεί προνομιακό πεδίο διαλεκτικής έκφρασης του συλλογικού με το ατομικό που διαμορφώνεται παράλληλα με το φάσμα των πολιτικών εξελίξεων προς τη δημοκρατία, με άλλα λόγια πεδίο όπου προκλητικά δοκιμάζεται η διαλεκτική του δήμου, της ομάδας και της ξεχωριστής θέσης του κάθε ατόμου.

Τα αποτελέσματα των ερευνών του (σε όλα τα παραπάνω πεδία) είναι συναρπαστικά και ανατέμνουν τα μείζονα ποιητικά-καλλιτεχνικά δημιουργήματα της ελληνικής παράδοσης στη διαχρονία της (όχι μόνο της αρχαιοελληνικής). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της λαμπρής μονογραφίας του για το δημοτικό τραγούδι (στην οποία ο Σηφάκης φωτίζει για πρώτη φορά τόσο ξεκάθαρα τον μηχανισμό αυτοσχεδιασμού, εκτέλεσης και επανεκτέλεσης και γενικότερα αναπαραγωγής στη λαϊκή ποίηση). Είναι οδυνηρό που ο Αλέξης Πολίτης δεν είναι σήμερα μαζί μας – εκείνος σίγουρα θα ανέλυε διεισδυτικά την ξεχωριστή συμβολή αυτού του έργου. Σε κάθε περίπτωση, εμείς στεκόμαστε με θαυμασμό μπροστά στο εύρος των διαφορετικών πεδίων με τα οποία καταπιάστηκε ο Σηφάκης (ξεπερνούν ασφαλώς τα όρια του ενός επιστημονικού αντικειμένου). Υπογραμμίζουμε ταυτόχρονα την αξιοπρόσεκτη συνοχή και συνέπεια στην ερευνητική του θεώρηση που υπερβαίνει τα καθ' έκαστον και στρέφεται στα καθόλου (για να χρησιμοποιήσω δύο αγαπημένους του αριστο-

τελικούς όρους). Πρόκειται για θεώρηση που διατρέχει συνολικά την πλούσια επιστημονική παραγωγή του και τη μεταποιεί σε οργανικό όλον.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω έστω και δειγματοληπτικών στοιχείων θα υποστήριζα πως η ερευνητική διαδρομή του Γρηγόρη Σηφάκη υπερβαίνει τα όρια της σχολαστικά εμπεριστατωμένης, ενδελεχούς επιστημονικής ανατομίας και αποκτά χαρακτήρα στοχαστικής ενατένισης και ευρύτερης πολιτισμικής ερμηνείας. Νομίζω πως αυτή η καθολικότερη θέαση των πραγμάτων, γερά θεμελιωμένη στα πιο αυστηρά επιστημονικά και δι-επιστημονικά κριτήρια, δίνει στο έργο του Σηφάκη μια ζωντάνια και σφριγηλότητα που συνεχίζει και σήμερα να γοητεύει και να εμπνέει.

Επιτρέψτε μου να εξομολογηθώ ότι για μένα, για τη δική μου διαδρομή στις κλασικές σπουδές, το προγραμματικό κείμενο του Σηφάκη για τον παραδοσιακό χαρακτήρα της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας υπήρξε καθοριστικό. Το δοκίμιο αυτό, μαζί με μια ομιλία του που είχα την τύχη να παρακολουθήσω στις αρχές των προπτυχιακών μου σπουδών (στην Αθήνα), καθώς και λίγες πολύτιμες συμβουλές (μεστές παιδευτικού περιεχομένου) στο διάλειμμα ενός συνεδρίου στο Λονδίνο, όταν είχα ξεκινήσει πια τα μεταπτυχιακά μου στην Οξφόρδη, αυτά τα τρία γεγονότα άσκησαν τέτοια επίδραση στην πορεία μου που νομιμοποιούμαι, νομίζω, να θεωρώ τον Γρηγόρη Σηφάκη μέντορά μου, αν και δεν ευτύχησα να τον έχω ποτέ δάσκαλό μου κατά τις σπουδές μου. Τον κάλεσα, όμως, να προσφέρει μια τρίωρη διδασκαλία εδώ στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, όταν ανέλαβα ένα μεταπτυχιακό σεμινάριο στην *Ποιητική* του Αριστοτέλη. Επέλεξε να παρουσιάσει το πιο δύσκολο ποιητολογικό ζήτημα, την ερμηνεία της αριστοτελικής καθάρσεως. Η εμπειρία ήταν μοναδική κι εντυπώθηκε στη μνήμη όλων όσοι την παρακολούθησαν. Όταν την ανακαλώ, έρχονται στο μυαλό μου τα λόγια που λέει ο ποιητής όταν τελειώνει η διήγηση του Οδυσσέα στους Φαίακες στο παλάτι του Αλκίνοου: «Εκείνος τη διήγησή του τέλειωσε, κι αυτοί σαν μαγεμένοι, βουβοί κι αμίλητοι έμεναν, κάτω απ' τον ίσκιο της μεγάλης αίθουσας».⁵ Παρόμοια κι εμείς τότε.

Η τελευταία φορά που έφερα σε επαφή τον Γρηγόρη Σηφάκη με φοιτητές και φοιτήτριές μου ήταν τον Μάιο του 2019 στην εκδήλωση που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών προς τιμήν του. Δίδασκα τότε ένα σεμινάριο για το αρχαίο θέατρο και φρόντισα να παρευρεθούμε όλοι σύσσωμοι στην εκδήλωση. Ο Σηφάκης ήταν ήδη στα πρώτα στάδια της ασθένειας και κάπως καταβεβλημένος, αλλά συζήτησε στο τέλος με τα παιδιά με μια προσήνεια που ήταν συγκινητική και στα μάτια των παιδιών απρόσμενη. Ο Σηφάκης ήταν γενικά συγκρατημένος, δωρικός θα έλεγα, κι έτσι έδινε μια εντύπωση ίσως απόμακρη ή αυστηρή. Όμως η δωρικότητα αυτή ήταν οργανικά δεμένη με νη-

⁵ Οδ. ν 1–2 (σε μετάφραση Δ. Μαρωνίτη).

Ο Σηφάκης με φοιτήτριες, φοιτητές κ.ά. μετά από τιμητική εκδήλωση στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών (Ρέθυμνο, 8/5/2019).

φαλιότητα και στοχαστικότητα που έδινε βάθος και ζεστασιά στην όλη στάση του. Το νιώσαμε αυτό με τους φοιτητές και τις φοιτήτριες του σεμιναρίου εκείνο το βράδυ και το διαφυλάξαμε.

Σε έναν μήνα από σήμερα (στις 17 Ιουνίου για την ακρίβεια) θα ολοκληρωθούν δύο χρόνια από την εκδημία του Γρηγόρη Σηφάκη.

Ας είναι αιωνία η μνήμη του – και ας μένει ζωντανή ανάμεσά μας η σοφή παρουσία του και η παρακαταθήκη του ως μέτρο αυτοσυνειδησίας του Ιδρύματός μας, του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Εντυπώσεις από τη συναναστροφή μου με τον αείμνηστο Γρηγόρη Σηφάκη

Θεανώ Κοκκινάκη

Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας
Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Αξιότιμοι κ. Αντιπρυτάνεις,
Αξιότιμα Μέλη του Συμβουλίου Διοίκησης του Πανεπιστημίου Κρήτης,
Αξιότιμοι συνάδελφοι,

Η Α ΗΘΕΛΑ να ευχαριστήσω θερμά τις Πρυτανικές Αρχές του Πανεπιστημίου Κρήτης για την ευκαιρία και την τιμή να συμμετάσχω στην εκδήλωση ονοματοδοσίας της αίθουσας Συγκλήτου στο Ρέθυμνο σε «Αίθουσα Γρηγόρη Σηφάκη».

Δεν θα επαναλάβω στοιχεία που αφορούν τη δραστηριότητα του εκλεκτού συναδέλφου Γρηγόρη Σηφάκη στην πορεία του Πανεπιστημίου Κρήτης και το επιστημονικό του έργο. Κατά τα τελευταία έτη, έχουν αποδοθεί στον Γρηγόρη Σηφάκη αρκετοί χαρακτηρισμοί που δίνουν έμφαση στην επιστημονική και πνευματική αφοσίωσή του. Ωστόσο, θα ήθελα να αναφερθώ σύντομα στον ίδιο τον Γρηγόρη Σηφάκη ως πρόσωπο, όπως τον διέκρινα μέσα από τη συναναστροφή μαζί του.

Η προσωπική φιλία και επαγγελματική σχέση του πατέρα μου, του αείμνηστου Σταμάτη Κοκκινάκη, με τον Γρηγόρη Σηφάκη ήταν που με έφερε σε γνωριμία και επαφή με τον τελευταίο. Τον γνώρισα την περίοδο μεταξύ 1981–1986, όταν εκείνος διατελούσε Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Πανεπιστημίου Κρήτης και εγώ ήμουν στα χρόνια της εφηβείας.

Οι συχνές αλληλεπιδράσεις που είχα με τον ίδιο ήταν τόσο σε διάφορες εκδηλώσεις του Πανεπιστημίου Κρήτης (χριστουγεννιάτικες γιορτές και εκδρομές) αλλά κυρίως όταν τον υποδεχόμασταν στον σπίτι μας για γεύμα. Εκεί λάμβαναν χώρα πολύωρες συζητήσεις με τον πατέρα μου, που αφορούσαν την επίλυση των διοικητικών θεμάτων του Πανεπιστημίου Κρήτης. Οι δύο τους διαφωνούσαν μερικές φορές και συζητούσαν έντονα, αφού φαίνεται ότι συν-

ειδητά είχαν επιλέξει και καθιερώσει να συνομιλούν με ανοικτό πνεύμα και ελεύθερη διατύπωση ιδεών και σκέψεων, πάντοτε σε ένα κλίμα αλληλοκατανόησης και αλληλοσεβασμού. Οι τότε συναναστροφές μου με τον Γρηγόρη Σηφάκη μου επέτρεψαν να διαμορφώσω μια άποψη και να σκιαγραφήσω ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της ιδιαίτερης προσωπικότητάς του:

- Πάντα με μια τσάντα ή ένα φάκελο στο χέρι, ο Γρηγόρης Σηφάκης ήταν άνθρωπος που τον χαρακτήριζε ένας δυναμισμός, ένα μείγμα δράσης, ενέργειας και ανησυχίας. Ίσως η ανησυχία του για το Πανεπιστήμιο Κρήτης είχε μετατραπεί στην ανάγκη δράσης γιατί ήταν έντονα προσανατολισμένος στην ανάγκη βελτίωσής του.
- Ένας άνθρωπος για τον οποίο η διαχείριση των διοικητικών ζητημάτων του Πανεπιστημίου Κρήτης ήταν ένα αδιάκοπο προσωπικό στοίχημα, μια συνεχής ανησυχία και μια έγνοια και όχι άλλη μια τυπική διοικητική υποχρέωση. Εκείνος ήξερε να διαχειρίζεται ακόμα και τα πιο περίπλοκα ζητήματα. Χωρίς δόση υπερβολής, ο Γρηγόρης Σηφάκης ήταν βαθιά αφοσιωμένος στη δουλειά του με μια αδιάκοπη προσήλωση για διαρκή προσφορά και παρουσία.
- Δεν έλεγε πολλά, ενώ πρόσεχε τα λεγόμενά του, ποτέ δεν ύψωνε τον τόνο της φωνής του, διεκδικούσε με ηρεμία. Αυτό άλλωστε επιβεβαιώθηκε και από το γεγονός ότι παρά το ότι αρχικά τον φόβιζε η περιπέτεια να αναμιχθεί στο νεοσύστατο Πανεπιστήμιο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο αείμνηστος Γιώργος Γραμματικάκης στον αποχαιρετισμό του στον Γρηγόρη Σηφάκη, ο τελευταίος διεκδίκησε αταλάντευτα την καλή τύχη του νέου Πανεπιστημίου. Ο Γρηγόρης Σηφάκης ήταν μια ήρεμη δύναμη.
- Ενέπνεε σεβασμό και εκτίμηση, και δεν χρειαζόταν προσπάθεια από την πλευρά του για να το πετύχει. Ο ίδιος ήταν ευγενικός, άνθρωπος χαμηλών τόνων, ενώ ταυτόχρονα ήταν μια ηγετική προσωπικότητα, κάτι που απέρρεε από τις κινήσεις αλλά και τον αυστηρό τόνο της ομιλίας του.
- Όλα τα παραπάνω συνέβαλαν ώστε, κατά τη διάρκεια της θητείας του, το Πανεπιστήμιο Κρήτης να κάνει άλματα στην οργάνωση και την κτηριακή του υποδομή, άλματα στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στις αξιοκρατικές επιλογές του ακαδημαϊκού του προσωπικού. Κυρίως όμως προχώρησε σε οραματικές πρωτοβουλίες, που του προσέδωσαν ουσιαστικούς ορίζοντες δημιουργίας και μοναδικές προοπτικές και κύρος.

Αισθάνομαι πραγματικά τυχερή που γνώρισα τον Γρηγόρη Σηφάκη και δεν θα κρύψω πως θεωρώ αυτή την εμπειρία έναν πλούτο προσωπικό. Τον θαύμαζα πάντα, γιατί συγκέντρωνε τα χαρακτηριστικά μιας σπάνιας και ξεχωριστής προσωπικότητας: επιστήμονας, πανεπιστημιακός δάσκαλος, συγγραφέας υψηλού κύρους, με βαθιά και έμπρακτη αγάπη και έγνοια για το Πανεπιστήμιο Κρήτης. Υπήρξε πάντα υπέρμαχος της Παιδείας και της Δημοκρατίας, άνθρωπος με απλότητα, σεμνότητα, καλοσύνη, ζωντάνια, και ανοιχτούς ορίζοντες.

Ο Γρηγόρης Σηφάκης θα συνεχίσει να είναι παρών μέσα από το έργο του καθώς και στην προσωπική ανάμνηση όσων ευεργετηθήκαμε από τη φιλία του.